

Kansalliskirjasto
PL 15
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Viite: Kansalliskirjaston sähköpostiviesti liitetiedostoineen 23.1.2008

Asia: Lausunto Kansalliskirjaston tietohallintostrategiasta

Opetusministeriö on lausunnossaan kuullut sekä koulutus- ja tiedepolitiikan osastoa, jonka toimialaan kuuluvat Kansalliskirjasto, muut korkeakoukirjastot sekä arkistolaitos, että kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastoa, jonka toimialaan kuuluvat muun muassa yleiset kirjastot, kulttuuriperintö ja museotoimi. Lausunto on käsitelty myös opetusministeriön kirjasto-, arkisto- ja museohallinnon ryhmässä.

Pyydettyinä lausuntonaan opetusministeriö toteaa seuraavaa:

Vuonna 2006 ilmestyneessä *Opetusministeriön hallinnonalan tietohallintostrategiassa 2006 - 2015* todetaan opetusministeriön hallinnonalan yhdeksi tavoitteeksi muun muassa parantaa opiskelun, opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietotukea, lisätä yhteiskäyttöä ja vähentää erillisten järjestelmien määrää. Lähtökohtana on, että opetusministeriön hallinnonalan toimijat osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan koko julkisen hallinnon tietohallinnon kehittämiseen. Tavoitteena on edelleen parantaa tietohallinnon tehokkuutta. Keskeisiä keinoja ovat yhteisten palvelujen ja muiden resurssien käytön lisääminen ja yhteistyö hankintojen toteuttamisessa.

Opetusministeriö toteaa yleisesti, että kansalliskirjaston linjaukset ovat oikeasuuntaisia.

Opetusministeriö haluaa kuitenkin kiinnittää huomioita seuraaviin näkökohtiin erityisesti yleisten kirjastojen näkökulmasta:

Nykytila

Kansalliskirjaston tietohallintostrategiassa todetaan, että hallinnolliset rajat sekä ministeriössä että kirjastokentällä ovat usein esteenä pitkäjänteiselle ja kokonaisnäkemykselliselle kehittämiselle ja että hallinnollisten rajojen vuoksi yleiset kirjastot ja erikoiskirjastot ovat korkeakoulukirjastoihin nähden eriarvoisessa asemassa.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että yleisten kirjastojen keskuskirjastolle kirjastolainsäädännössä asetetut tehtävät tukevat yleisten kirjastojen tarvitsemien keskitettyjen palvelujen tuottamista. Yleisten kirjastojen keskuskirjaston tuottamisessa keskitetyissä palveluissa on painotettu palvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä kaikki ikäryhmät huomioon ottaen. Kansalliskirjaston tuottamat ja tarjoamat palve-

lut painottuvat yleisten kirjastojen näkökulmasta kansallisten tietokantojen ylläpitoon ja kehittämiseen, verkkoaineiston hankintapalveluun sekä standardipalveluihin.

Kansalliskirjaston ja yleisten kirjastojen keskuskirjaston lakisääteiset tehtävät antavat hyvän pohjan kirjastoverkon ja työnjaon kehittämiseksi siten, että kansallisten tietovarantojen päälle voidaan joustavasti ja räätälöidysti rakentaa eri käyttäjäryhmiä palvelevia järjestelmiä. Voimassa oleva lainsäädäntö antaa täydet mahdollisuudet työn ja vastuiden jaon selvittämiseen Kansalliskirjaston, Varastokirjaston ja yleisten kirjastojen keskuskirjaston kesken. Opetusministeriön kirjasto-, arkisto- ja museohallinnon ryhmän asettaminen joulukuussa 2007 mahdollistaa jatkossa entistä paremmin koko kirjastoverkkoa koskevien kehittämistoimenpiteiden koordinoimisen.

Strategiassa esille tuodut kirjastojärjestelmiä ja asiakasliittymiä koskevat huomiot ovat oikean suuntaisia. Samalla on muistettava, että yksittäiset kunnat päättävät kirjastonsa järjestelmäratkaisuista. Näin ollen on tärkeää, että kansallisten tietovarantojen kehittäminen perustuu valintoihin, jotka mahdollistavat joustavan hyödyntämisen alati muuttuvassa verkkoympäristössä. Yleisille kirjastoille keskeisintä on asiakasnäkökulman ja saatavuuden painottaminen. Kansalliskirjaston ydintehdävänä on huolehtia tietovarantojen perusinfrastruktuurista ja sen kehittämisestä siten, että asiakkaiden ja heitä palvelevien organisaatioiden tarpeet ovat keskeisessä asemassa kehittämistyön taustatekijöinä.

Tavoitetila

Tietohallintostrategiassa erityisesti kansallista yhteisluetteloa koskeva tavoite on kannatettava. On jossakin määrin ennenaikaista pohtia, johtaako tämä yhteisiin järjestelmäratkaisuihin, kun taustajärjestelmiä koskevat linjaukset ovat ratkaisematta. Tältä osin keskustelua ja selvitystyötä tulee edelleen jatkaa kirjastosektoreiden välillä.

Taustajärjestelmien kehittämisessä painottuu entistä enemmän yhteiset tietokantaratkaisut. Kahden keskeisen yleisten kirjastojen järjestelmätoimittajan fuusio vie nee kehitystä tietokantauudistusten myötä mainittuun suuntaan. Kehityssuunnan vahvistuminen edellyttää myös yleisiä kirjastoja palvelevien tietokantojen käyttöä koskevan rahoituksen arvioimista.

Kansalliskirjaston tietohallintostrategian tavoitteet ovat koko kirjastoverkkoa koskevinä taustajärjestelmäehdotuksina sinänsä oikean suuntaisia. Koska kirjastojärjestelmiin liittyy monia uudistustarpeita, joista päätetään eri foorumeilla, tulisi kehitystyössä varmistua siitä, että yhteisiä tausta- ja hakujärjestelmiä koskevat ratkaisut mahdollistavat jatkossakin joustavuuden, räätälöinnin ja yhteisten rajapintojen hyödyntämisen mm. vuorovaikutteisten kirjastopalvelujen kehittämisessä eri kirjastosektoreiden tarpeiden mukaisesti. Koko kirjastoverkkoa koskevat järjestelmäratkaisut, niiden rahoitus ja ylläpito edellyttävät lisäselvityksiä ratkaisuvaihtoehtojen kartoittamiseksi. Yhteisiin tietovarantoihin liittyvä kehitystyö edellyttää myös nykyistä tiiviimpää koordinoimista, johon ei ole organisatorisia esteitä. Erityisen tärkeää on myös eri toimijoiden välisen vuoropuhelun lisääminen asioissa, jotka koskevat koko kirjastoverkkoa ja muistiorganisaatioita.

Opetusministeriö toteaa lopuksi, että se on käynnistämässä Arjen tietoyhteiskunta-toimintaohjelmassa määriteltä *Kansallinen digitaalinen kirjasto* -hanketta, joka

toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöstä kansallisen tietoyhteiskunnan tavoitteista 2007 - 2011. Hankkeessa perustetaan kansallinen digitaalinen kirjasto digitoimalla ja saattamalla verkon kautta haettavaksi museoiden, arkistojen ja kirjastojen keskeiset, priorisoidut aineistot.

Kansliapäällikön sijainen,
ylijohtaja

Riitta Kaivosoja

Ylitarkastaja

Anne Luoto-Halvari